

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА

У статті розглядаються різні підходи до визначення поняття “компетентність”, “професійна компетентність”, ознаки компетентного педагога та ключові компоненти професійної компетентності.

The different aspect as for definition of “competence” are analyzed in our article. Also the term “ professional competence” and characteristics of the competent teacher and the key components of professional competence given/

Процеси демократизації, перерозподіл ціннісних орієнтирів, перехід на Болонську систему навчання вимагають від особистості творчої діяльності, здатності до активних дій, відповідальності за свої вчинки в професійному, політичному та соціальному житті. Ці та інші вимоги до особистості ставлять проблему якісної освіти на перше місце, а це в свою чергу породжує проблему якісної підготовки фахівців і насамперед підготовки професійних педагогів.

Проблема професійності педагогічних кадрів на сьогоднішній день є дуже актуальною, тому що праця педагога стосується людської індивідуальності, людської душі, особистості учня, а також якісної освіти, яку і дає вчитель. Отже, проблема підготовки педагога полягає у визначенні якостей, які складають його професійність та готовність до кваліфікованої діяльності.

Критерієм кваліфікованої професійної діяльності виступає таке поняття як “компетентність”. Поняття “компетентності” вивчається багатьма науками: соціологією, менеджментом, психологією та педагогікою.

Так, у кінці 1960 – початку 1970-х рр. у західній, а в 1980-х рр. у вітчизняній літературі зароджується спеціальне направлення – компетентністний підхід в освіті. Отже, ми можемо зробити висновок що це досить молоде направлення, але не зважаючи на його вік немає одного поняття що собою являє “компетентність”.

Мета статті полягає в тому, щоб виявити основні визначення поняття “компетентність” та “професійна компетентність” сучасного вчителя, розглянути структуру компетентності та ключові компетентності вчителя.

У вітчизняній педагогіці проблемою компетентності займаються такі вчені, як І. Тараненко (говорить про компетентність як здатність до найефективнішого застосування знань), А. Василюк (розробляє сучасні підходи до компетентності вчителів у Польщі), К. Корсак (займається цивілізаційною компетентністю), І. Ящук (життєва компетентність особистості), В. Ковальчук (соціальна компетентність вчителя), О. Овчарук (європейські підходи до проблеми компетентності), А. Михайличенко, В. Аніщенко (професійна підготовка на основі стандарту компетентності) та інші.

О. Олексюк розглядає професійну компетентність учителя як володіння знаннями, вміннями та нормативами, необхідними для виконання професійних обов’язків, психологічними якостями, а також як реальну професійну діяльність відповідно до еталонів та норм.

О. Онаць виділяє два підходи до формування компетентності майбутніх вчителів: змістовий – розширення кола загальних і спеціальних знань та діяльнісний – удосконалення вмінь, навичок та особистісних якостей, що дають змогу досягти успіху у професійній діяльності [5].

Г. Ларіонова розглядає компетентність в якості професійно-педагогічної і розуміє під цим “системне поняття, яке визначає об’єм компетенцій, коло повноважень у сфері... діяльності. В вузькому понятті – коло питань, в яких суб’єкт володіє знаннями, досвідом,

сукупність яких відображає ... статус і кваліфікацію, а також деякі особистісні, індивідуальні особливості, які забезпечують можливості реалізації певної діяльності” [4].

На думку В. Адольфа, компетентний педагог – це такий фахівець, який володіє ґрунтовними знаннями з будь-якого предмета шкільного курсу навчання.

Ш. Амонашвілі розглядає педагогічну діяльність особистості вчителя як творчий процес, у результаті якого виникає нове творче досягнення, яке не міститься у вихідних умовах.

А. Бондар вважає, що компетентний вчитель організовує педагогічну діяльність так, щоб вона була спрямована на отримання усвідомленого результату (вчитель має постійно уявляти, формулювати, очікувати комплексний результат педагогічної діяльності).

На думку С.Висоцької, професійна компетентність є метою підготовки вчителя у ВНЗ і її характеристика така: за цілісного підходу до формування особистості вчителя компетентність професіонала становить систему знань і умінь, володіння загальними і спеціальними засобами діяльності, здатність і потребу в удосконалюванні своєї роботи, гнучкість до змін, нестандартність мислення.

М. Коломієць розглядає психолого-педагогічну компетентність вчителя як сукупність знань, умінь, навичок, які потрібні для успішного виконання його функцій щодо навчання, виховання, розвитку особистості дитини.

Н. Кузьміна вважає критеріями високопродуктивної (компетентної) педагогічної діяльності способи навчання самоосвіти, самоорганізації, самоконтролю, способи пізнання вчителем себе, учнів, колег.

А. Маркова розглядає дві сфери професійної компетентності: мотиваційну й операційну. Кожна з них містить різноманітні психологічні показники, що дають можливість визначити групи критеріїв компетентності (об'єктивні і суб'єктивні, результативні і процесуальні, нормативні та індивідуально-варіативні, наявного рівня і прогностичні, професійної відданості і творчості, соціальної активності, конкурентоздатності і професійної прихильності, якісні та кількісні).

А. Орлов у теорії і практиці професійної діяльності вчителя і педагогічної освіти виділяє основні компоненти професійно-педагогічної компетентності: етичні установки вчителя, система психолого-педагогічних знань, система знань у сфері свого предмета, загальна ерудиція, засоби розумових і практичних дій, професійноособистісні якості.

Аналізуючи праці В.Пилипівського, можна зробити висновок, що професійно компетентними педагогами він вважає винятково позитивно налаштованих (змотивованих) людей з нестандартними, творчими підходами до педагогічного процесу.

Найбільш суттєвою ознакою досліджень В.Синенка є трактування поняття професійна компетентність вчителя як інтегрування відповідного рівня його професійних знань, умінь та навичок, особистісних якостей, що виявляються в результаті діяльності (рівень вихованості й освіченості учнів). В. Синенко робить висновок про те, що професійна компетентність учителя становить високий рівень його психолого-педагогічних і науково-предметних знань та умінь у поєднанні з відповідним культурно-моральним образом, що забезпечує на практиці соціально жадану підготовку молодого покоління до життя.

На думку М. Чошанова, компетентність займає проміжну позицію між виконуваністю і досконалістю.

О. Шиян доводить, що рівень професійної компетентності фахівця в будь-якій сфері діяльності залежить від його здатності розвивати творчий потенціал і продуктивно самовдосконалюватися [3].

Професійно компетентним можна назвати того педагога, який володіє такими якостями:

- успішно розв'язує завдання навчання і виховання, готує для суспільства потрібний соціальний продукт – випускника з бажаними психологічними якостями (об'єктивні критерії);
- мотивована до праці в професії, задоволена професією (суб'єктивні критерії);

- досягає бажаних нині суспільством результатів у розвитку особистості учнів (результативні критерії);
- засвоює норми, еталони професії, досягає майстерності в ній (нормативні критерії);
- прагне індивідуалізувати свою працю, а також усвідомлено розвиває індивідуальність засобами професії (індивідуально-варіативні критерії);
- досягає вже зараз потрібного рівня професійних якостей, знань і умінь (критерії наявного рівня);
- має й усвідомлює перспективу, зону свого найближчого професійного розвитку, роблячи все для її реалізації (прогностичні критерії);
- відкрита для постійного професійного навчання, нагромадження досвіду (критерії професійної навченості);
- збагачує досвід професії завдяки особистому творчому внеску (критерії творчості);
- соціально активна у суспільстві, готує під час загальних обговорень питання про недоліки професії, її досягнення, шукає резерви розв'язання проблем усередині професії, не боїться потрапити в умови конкуренції освітніх послуг (критерії соціальної активності);
- віддана педагогічній професії, прагне підтримувати навіть у складних умовах її честь і гідність, професійну етику (критерії професійної прихильності);
- готова до якісної і кількісної оцінки своєї праці, вміє сама це робити, готова до диференційованої оцінки своєї праці у балах, категоріях, зважено ставиться до участі у професійних іспитах, тестах (якісні і кількісні критерії) [1].

А. Орлов виділяє основні компоненти професійно-педагогічної компетентності: етичні установи вчителя, система психолого-педагогічних знань, система знань у сфері свого предмета, загальна ерудиція, засоби розумових і практичних дій, професійно-особистісні якості.

Проаналізувавши наукові праці вчених, можна виділити класифікацію К. Віаніс-Трофименко ключових компонентів професійної компетентності. Першим компонентом можна виділити інформаційну компетентність: володіння інформаційними технологіями, вміння опрацьовувати різні види інформації (Адольф В., Амонашвілі Ш., Коломієць М., Орлов А., Синенько В.). Другим компонентом є математична компетентність: уміння працювати з числом, числовою інформацією (Орлов А.). Третім компонентом можна виділити автономізаційну компетентність: здатність до саморозвитку, творчості, самовизначення, самоосвіти, конкурентоспроможність (Амонашвілі Ш., Висоцька С., Кузьміна Н., Пилипівський В., Цапок В., Шиян О.). Четвертим компонентом виділяють комунікативну компетентність: уміння вступати в комунікацію, бути зрозумілим, спілкування без обмежень (Коломієць М., Кузьміна Н., Пилипівський В.). П'ятим компонентом професійної компетентності є соціальна компетентність: уміння жити та працювати з навколишнім середовищем (Висоцька С., Кузьміна Н., Синенько В.). Шостим компонентом є продуктивна компетентність: уміння працювати, отримувати прибуток, здатність виробляти власний продукт, ухвалювати рішення та відповідати за них (Коломієць М., Кузьміна Н., Орлов А., Пилипівський В., Синенько В., Цапок В.). Сьомим компонентом професійної компетентності є моральна компетентність: готовність, спроможність та потреба жити за традиційними моральними нормами (Амонашвілі Ш., Висоцька С., Коломієць М., Орлов А., Пилипівський В., Синенько В.). На восьмому місці стоїть психологічна компетентність: здатність використовувати психологічні ЗУН в організації взаємодії в освітній діяльності (Амонашвілі Ш., Коломієць М., Орлов А., Пилипівський В., Синенько В.). Дев'ятим компонентом є предметна компетентність: ЗУН у сфері конкретного навчального предмета (Адольф В., Висоцька С., Пилипівський В., Синенько В., Цапок В.). І останній ключовий компонент, який виділяє К. Віаніс-Трофименко це особистісні якості вчителя: доброзичливість, чуйність, урівноваженість, витонченість,

толерантність, рефлексія, людяність (Амонашвілі Ш., Висоцька С., Коломієць М., Кузьміна Н., Орлов А., Пилипівський В., Синенько В.) [1].

Таким чином, розглянувши поняття “компетентність”, можна зробити висновок, що це поняття виникає і розвивається, а як наслідок і самовдосконалюється в процесі активної діяльності кожного студента. Тому в вузах потрібно створювати умови для особистісно орієнтованого навчання, яке позитивно впливає на формування професійної компетентності майбутнього педагога.

ЛІТЕРАТУРА:

1. К. Віаніс–Трофименко. Школа молодого вчителя. – К., 2005. – С.5-32.
2. Т. Волобуєва. Оновлення змісту професійної компетентності педагогічних кадрів //Рідна школа. – 2006. – №3. – С.34-38.
3. Б. Жебровський, Л. Ващенко. Професійна етика вчителя: час і вимоги. – К., 2000. – С.13.
4. Г. Ларионова. Компетенции в профессиональной подготовке студентов вуза: Монография. Челябинск, 2004.
5. О. Онаць. Практика формування професійної компетентності молодого вчителя //Шлях до освіти. – 2005. – №3. – С.34-38.
6. А. Присяжная. Прогностическая компетентность преподавателей и обучаемых. //Педагогика – 2005. – №5. – С.71-78.

УДК 371

О.М. Торубара

МОТИВАЦІЙНА СФЕРА ОСОБИСТОСТІ СУЧАСНОГО СТУДЕНТА: ФАКТОРИ ТА УМОВИ ФОРМУВАННЯ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ

У статті розкриваються результати теоретичного аналізу науково-педагогічного досвіду з мотивації особистості. Визначені основні фактори, які в різних наукових школах визначаються як основні з точки зору мотивації особистості.

In the article the results of theoretical analysis of scientifically-pedagogical experience open up on motivation of personality. Basic factors which at different scientific schools are determined as basic from point of motivation personalities are certain.

Проблема формування мотиваційної сфери особистості сучасного студента актуальна в педагогічній науці. Ріст особистісного підходу викликав глибокий інтерес до мотиваційної сфери особистості, факторів, умов і засобів її формування в професійному становленні. Проблема вивчення мотиваційної сфери особистості студента є найбільш затребуваною, тому що переоцінка значущості багатьох ціннісних орієнтирів, переосмислення свого місця в суспільстві, прийняття на себе відповідальності за результати життєдіяльності приховані в мотивах особистості і вимагають не тільки пізнання, але й керування їхнім формуванням. У єдиному процесі соціалізації-індивідуалізації проявляється нездатність особистості інтегруватися в нову соціокультурну ситуацію, відбувається психологічна деформація особистості у відносинах до навколишнього середовища й до себе – це загострює проблему мотивації.

Проблемний аспект дослідження мотиваційної сфери особистості полягає в тому, що, незважаючи на підвищення останнім часом інтересу серед психологів та педагогів (О.Г. Асмолов, В.Г. Асеев, К.А. Абульханова-Славська, Е.П. Ільїн, В.Г. Леонтьєв, А.К. Маркова, В.Д. Шадріков, О.О. Файзулаєв й ін.), дотепер питання природи даного феномена залишається одним із дискусійних і вимагає глибокого теоретико-методологічного дослідження. Потребо-мотиваційна сфера особистості була і залишається предметом пильної